Interpretacja empiryczna efektywności Pitmana

Tadeusz Inglot

Wydział Matematyki Politechniki Wrocławskiej

Streszczenie. Badana jest interpretacja empiryczna efektywności Pitmana na przykładzie testowania jednostajności w dwuparametrowej rodzinie rozkładów beta. Dla ciągów mieszanek rozkładu hipotetycznego z ustaloną alternatywą efektywność Pitmana dobrze odpowiada empirycznym ilorazom liczebności prób.

Klasyfikacja AMS: 62G20, 62G10, 62F05
Słowa kluczowe: efektywność Pitmana, asymptotyczna efektywność względna, empiryczna efektywność względna, testowanie jednostajności, rozkład beta.

1. Wstęp. Efektywność Pitmana jest zwykle wyznaczana dla zagadnienia parametrycznego z parametrem rzeczywistym (np. Lehmann i Romano (2008)) albo dla podproblemu parametrycznego z parametrem rzeczywistym w problemie nieparametrycznym. Takie podejście nie pozwala porównywać wyników teoretycznych z empirycznymi dla wielowymiarowych zbiorów alternatyw.

Celem niniejszej notki jest zbadanie interpretacji empirycznej efektywności Pitmana dla problemu testowania jednostajności w dwuparametrowej rodzinie rozkładów beta. Najpierw podamy definicję efektywności Pitmana, którą przyjmujemy w tej notce.

Niech $\Gamma \subset \mathbb{R}^k,\ k \geqslant 1$, będzie zbiorem niepustym, $\mathcal{P} = \{P_\gamma : \gamma \in \Gamma\}$ rodziną rozkładów na przestrzeni mierzalnej $(\mathcal{X}, \mathcal{A})$ oraz $X_1, ..., X_n$ próbą z rozkładu $P \in \mathcal{P}$. Ustalmy $\gamma_0 \in \Gamma$. Testujemy hipotezę $H_0 : P = P_{\gamma_0}$ przeciwko $H_1 : P \neq P_{\gamma_0}$. Przypuśćmy, że chcemy porównać dwa testy prawostronne określone przez statystyki T_n, V_n. Dla $0 < \alpha < \beta < 1$ i alternatywy P niech $N_T(\alpha, \beta, P)$ oznacza minimalną liczbę obserwacji taką, że dla wszystkich $n \geqslant N_T(\alpha, \beta, P)$ moc testu T dla alternatywy P na poziomie istotności α dla próby rozmiaru n wynosi co najmniej β. Podobnie określamy $N_V(\alpha, \beta, P)$ dla testu V. Efektywność względna T względem V wyraża się wzorem

$$\mathcal{RE}_{TV}(\alpha, \beta, P) = \frac{N_V(\alpha, \beta, P)}{N_T(\alpha, \beta, P)}$$

Niech $\gamma(s) \in \Gamma,\ s \in [0, 1]$, będzie krzywą ciągłą w Γ, taką że $\gamma(0) = \gamma_0$. Załóżmy, że istnieje miara σ-skończona λ na $(\mathcal{X}, \mathcal{A})$, taka że $P_{\gamma(s)} \ll \lambda$ dla $s \in [0, 1]$ oraz $H(P_{\gamma(s)}, P_{\gamma_0}) \xrightarrow{s \to 0^+} 0$, gdzie $H(P, Q)$ oznacza odległość Hellingera rozkładów P i Q. Rodzinę $\{P_{\gamma(s)}\} = \{P_{\gamma(s)} : s \in [0, 1]\}$ nazywamy ścieżką.

Definicja. Niech $0 < \alpha < \beta < 1$ będą ustalone i niech $\{P_{\gamma(s)}\}$ będzie ścieżką. Jeśli istnieje granica

$$\lim_{s \to 0^+} \mathcal{RE}_{TV}(\alpha, \beta, P_{\gamma(s)}) = e^P_{TV}(\alpha, \beta, \{P_{\gamma(s)}\}) \in [0, \infty],$$

to nazywamy ją efektywnością Pitmana testu T względem testu V dla ścieżki $\{P_{\gamma(s)}\}$.

Poniżej podajemy wersję twierdzenia Pitmana w postaci wygodnej do zastosowania w rozdziale 2. Wprowadźmy następujące założenie o asymptotycznym zachowaniu się statystyki W_n dla ścieżki $\{P_{\gamma(s)}\}$:

istnieją funkcje skalujące $\mu(s) \geqslant 0$, $\sigma(s) > 0$, $s \in [0,1]$, oraz dystrybuanta ciągła $G(x)$ takie, że

$$\lim_{n\to\infty} P^n_{\gamma_0}\left(\frac{W_n - \sqrt{n}\mu(0)}{\sigma(0)} \leqslant x\right) = G(x) \tag{1}$$

dla wszystkich $x \in \mathbb{R}$ oraz dla dowolnego ciągu $s_n \to 0$, $s_n > 0$, mamy

$$\lim_{n\to\infty} P^n_{\gamma(s_n)}\left(\frac{W_n - \sqrt{n}\mu(s_n)}{\sigma(s_n)} \leqslant x\right) = G(x) \tag{2}$$

dla wszystkich $x \in \mathbb{R}$.

Warunek (2) jest trochę słabszy niż jednostajna zbieżność względem s (por. warunek (P1), Serfling (1980) lub warunek D, Noether (1955)). Rothe (1981) zaproponował trzy warunki zamiast (2). Jednym z nich jest ciągłość funkcji mocy względem s w punkcie $s = 0$ dla każdego ustalonego n. Dowód poniższego twierdzenia jest modyfikacją znanych dowodów (por. Lehmann i Romano (2008), Nikitin (1995)). Dla kompletności podajemy go na końcu pracy. Zwykle założenia (1) i (2) są spełnione z $G(x) = \Phi(x)$ tj. dystrybuantą rozkładu standardowego normalnego. Jednak zarówno w sformułowaniu twierdzenia jak i jego dowodzie ten szczególny fakt jest nieistotny.

Twierdzenie. Załóżmy, że statystyki T_n, V_n spełniają warunki (1) i (2) dla ścieżki $\{P_{\gamma(s)}\}$ z tą samą dystrybuantą $G(x)$, rosnącą na zbiorze $\{x : 0 < G(x) < 1\}$, funkcje $\sigma_T(s), \sigma_V(s)$ są ciągłe w $s = 0$, a $\mu_T(s), \mu_V(s)$ mają nieujemne pochodne w punkcie $s = 0$. Oznaczmy $c_T^P = (\mu_T'(0)/\sigma_T(0))^2$ oraz $c_V^P = (\mu_V'(0)/\sigma_V(0))^2$. Jeśli $\max\{c_T^P, c_V^P\} > 0$, to istnieje efektywność Pitmana T względem V dla ścieżki $\{P_{\gamma(s)}\}$, nie zależy od α oraz β i wyraża się wzorem

$$e^P_{TV}(\{P_{\gamma(s)}\}) = e^P_{TV}(\alpha, \beta, \{P_{\gamma(s)}\}) = \left(\frac{\mu_T'(0)/\sigma_T(0)}{\mu_V'(0)/\sigma_V(0)}\right)^2 = \frac{c_T^P}{c_V^P}, \tag{3}$$

z umową $c/0 = \infty$.

2. Przykład i interpretacja empiryczna. W tym rozdziale zbadamy interpretację empiryczną efektywności Pitmana na przykładzie testowania jednostajności w rodzinie rozkładów beta. Niech

$$\mathcal{P} = \{P_\gamma : P_\gamma = P_{(p,q,\varepsilon)} = (1-\varepsilon)P_{1\,1} + \varepsilon P_{pq},\ \varepsilon \in [0,1],\ p \geqslant q > 0,\ \tau(p,q) \geqslant 0\},$$

gdzie P_{pq} oznacza rozkład beta z parametrami p, q oraz $\tau(p,q) = 2p^2 - 2pq - q^2 + 2p - q$. Zatem $\gamma_0 = (1,1,0)$ i $P_{\gamma_0} = P_{(1,1,0)} = P_{1\,1}$ jest rozkładem jednostajnym na odcinku [0,1]. Testujemy hipotezę prostą $H_0 : P = P_{1\,1}$. Rozważamy dwa testy (prawostronne) określone przez statystyki $V_n = \sqrt{n}(\overline{X} - 1/2)$, $T_n = (\sum_{i=1}^n (X_i^2 - 1/3))/\sqrt{n}$.

Przypomnijmy, że

$$E_{pq}X_1 = \frac{p}{p+q},\quad m_2 = E_{pq}X_1^2 = \frac{p(p+1)}{(p+q)(p+q+1)}, \tag{4}$$

$$m_4 = E_{pq}X_1^4 = \frac{p(p+1)(p+2)(p+3)}{(p+q)(p+q+1)(p+q+2)(p+q+3)}. \tag{5}$$

Zatem dla rozkładu P_{pq} z $\tau(p,q) < 0$ mamy $E_{pq}X_1^2 = 1/3 + \tau(p,q)/3(p+q)(p+q+1) < 1/3$ i dla ścieżek leżących w obszarze $\tau(p,q) < 0$ statystyka T_n nie spełnia (2), bo $\mu_T(s) < 0$. Dlatego rozważamy zbiór parametrów z ograniczeniem $\tau(p,q) \geqslant 0$.

Ustalmy rozkład $P_{pq} = P_{(p,q,1)} \in \mathcal{P}$, $(p,q) \neq (1,1)$, i niech $P_{\gamma(s)} = (1-s)P_{1\,1} + sP_{pq}$, $s \in [0,1]$. Mamy więc $\gamma(s) = (p,q,s)$ i ścieżka $\{P_{\gamma(s)}\}$ łączy odcinkiem liniowym (w przestrzeni rozkładów) $P_{1\,1}$ z P_{pq}. Nazywamy ją ścieżką liniową. Z twierdzenia Lapunowa i (4) wynika, że V_n spełnia warunki (1) i (2) z $G(x) = \Phi(x)$, $\mu_V(s) = (1-s)/2 + sE_{pq}X_1 - 1/2 = s(p-q)/2(p+q)$ oraz $\sigma_V^2(s) = (1-s)/3 + sm_2 - (\mu_V(s)+1/2)^2$. Założenia twierdzenia 1 są dla tego testu spełnione i $\mu_V'(0) = (p-q)/2(p+q)$, $\sigma_V(0) = 1/\sqrt{12}$ oraz $c_V^P = 3(p-q)^2/(p+q)^2$. Podobnie z (4), (5) i twierdzenia Lapunowa wynika, że T_n spełnia warunki (1) i (2) z $G(x) = \Phi(x)$, $\mu_T(s) = s\tau(p,q)/3(p+q)(p+q+1)$, $\sigma_T^2(s) = (1-s)/5 + sm_4 - (\mu_T(s)+1/3)^2$. Zatem założenia twierdzenia 1 dla tego testu są również spełnione i $\mu_T'(0) = \tau(p,q)/3(p+q)(p+q+1)$, $\sigma_T^2(0) = 4/45$ oraz $c_T^P = 5\tau^2(p,q)/4(p+q)^2(p+q+1)^2$. Z (3) wynika, że dla $p > q$ z $\tau(p,q) > 0$ efektywność Pitmana testu T względem V dla ścieżki liniowej wynosi

$$\mathcal{E}_{TV}^P = \mathcal{E}_{TV}^P(P_{pq}) = \frac{5(2p^2 - 2pq - q^2 + 2p - q)^2}{12(p-q)^2(p+q+1)^2} = \frac{5\tau^2(p,q)}{12(p-q)^2(p+q+1)^2}, \tag{6}$$

dla $p = q < 1$ efektywność jest równa ∞, a dla p, q takich, że $\tau(p,q) = 0$ efektywność wynosi 0. Zauważmy, że dla p, q leżących na prostej o równaniu $p - 2q + 1 = 0,\ p > 1$, mamy $\mathcal{E}_{TV}^P(P_{pq}) = 5/12$, a dla p, q leżących na prostej $2p - q - 1 = 0,\ 1/2 < p < 1$, mamy $\mathcal{E}_{TV}^P(P_{pq}) = 5/3$. Dla ścieżek zawartych w tych prostych efektywność e_{TV}^P jest taka sama i wynosi odpwiednio 5/12 i 5/3.

Porównajmy otrzymany wzór teoretyczny dla ścieżek liniowych z rzeczywistym zachowaniem się obu testów dla kilku alternatyw i poziomu istotności 0.05. Wyniki są podane w tabeli 1. Każdorazowo parametr s został dobrany tak, aby moc była bliska 1/2 dla prób o umiarkowanych liczebnościach.

Tabela 1. Moce testów V oraz T (w %) oraz efektywności empiryczne dla wybranych alternatyw. $\alpha = 0.05$, 100 000 MC.

alternatywa p	q	s	n	test V	T	efektyw. empiryczna	$\mathcal{E}_{TV}^P$
5	4	1	80	56	0		
			30000	100	0	< 0.003	0
4	3.15	0.9	100	**63**	03		
			4000	100	**63**	0.025	0.026
6	4	0.5	100	**54**	15		
			460	99	**54**	0.217	0.220
3	1	0.2	105	**55**	56		
			100	54	**55**	1.05	1.067
0.6667	0.5	0.5	200	**54**	77		
			100	36	**54**	2	2.074
0.55	0.5	0.9	640	**58**	100		
			100	22	**58**	6.4	6.505
0.5	0.5	0.9	30000	09	100		
			100	09	41	> 300	∞

Dla pierwszej alternatywy moc testu T wynosi 0.002 dla obu liczebności, co w tabeli zaznaczono jako 0. Widać niemal idealną zgodność efektywności empirycznych z ich teoretycznymi odpowiednikami dla wszystkich wartości s.

Rozważmy ścieżkę $\{P_{\gamma_1(s)}\}$ określoną przez krzywą $\gamma_1(s) = \gamma_1(s; p, q) = (1 - s + ps, 1 - s - qs + 2qs^2, 1)$ dla ustalonych $p \geqslant q > 0, \tau(p,q) > 0$ oraz $q < 3 + \sqrt{8}$. Oba parametry rozkładu beta ściągamy do 1, poruszając się po paraboli, bez mieszania z P_{11}. Warunek na q gwarantuje, że krzywa jest zawarta w zbiorze parametrów (tj. $1 - s - qs + 2qs^2 > 0$ dla $s \in [0,1]$).

Z ciągłości gęstości rozkładu beta względem parametrów p, q oraz z twierdzenia Lebesgue'a o zbieżności ograniczonej wynika, że odległość Hellingera $H(P_{\gamma_1(s)}, P_0)$ dąży do

0, gdy $s \to 0$ (parametry $p_1(s) = 1-s+ps$, $q_1(s) = 1-s-qs+2qs^2$ są odcięte od 0 jednostajnie względem s co gwarantuje ograniczenie przez funkcję całkowalną). Z twierdzenia Lapunowa i (4) wynika, że

$$\mu_V(s) = \frac{1-s+ps}{2-2s+ps-qs+2qs^2} - \frac{1}{2} = \frac{(p+q)s-2qs^2}{2(2-2s+ps-qs+2qs^2)}, \quad s \in [0,1].$$

Zatem $\mu_V'(0) = (p+q)/4$. Podobnie jak poprzednio $\sigma_V^2(0) = 1/12$, więc $c_V^P = 3(p+q)^2/4$. Analogicznie, z twierdzenia Lapunowa i (4) mamy

$$\begin{aligned}\mu_T(s) &= \frac{(1-s+ps)(2-s+ps)}{(2-2s+ps-qs+2qs^2)(3-2s+ps-qs+2qs^2)} - \frac{1}{3} \\ &= \frac{(4p+5q+1)s}{3(2-2s+ps-qs+2qs^2)(3-2s+ps-qs+2qs^2)} + O(s^2), \quad s \to 0^+.\end{aligned}$$

Stąd $\mu_T'(0) = (4p+5q+1)/18$. Ponieważ $\sigma_T^2(0) = 4/45$, to $c_T^P = 5(4p+5q+1)^2/144$. Ostatecznie z (3)

$$e_{TV}^P(\{P_{\gamma_1(s)}\}) = \frac{5(4p+5q+1)^2}{108(p+q)^2}.$$

Dla przykładu weźmy $p = 6, q = 4$. Wtedy $e_{TV}^P(\{P_{\gamma_1(s;6,4)}\}) = 15/16 = 0.9375$. Wybierzmy kilka punktów na tej ścieżce dla $s = 1,\ 0.5,\ 0.2,\ 0.1,\ 0.05,\ 0.02$. W tabeli 2 podajemy efektywności empiryczne dla wybranych rozkładów na rozważanej ścieżce oraz wartości $\mathcal{E}_{TV}^P$, dla odpowiednich ścieżek liniowych, wyznaczone z (6). Ze względu na dużą czułość obu testów rozważamy mieszanki wybranych rozkładów z $P_{1\,1}$ postaci $(1-\varepsilon)P_{1\,1} + \varepsilon P_{p_1(s)\,q_1(s)}$ dla takich ε, aby liczebności prób nie były zbyt małe.

Tabela 2. Efektywności empiryczne testu T względem V dla wybranych rozkładów na ścieżce $\{P_{\gamma_1(s)}\}$. $\alpha = 0.05$, 100 000 MC.

alternatywa					test		efektyw.	
s	$p_1(s)$	$q_1(s)$	ε	n	V	T	empiryczna	$\mathcal{E}_{TV}^P$
0.5	3.5	0.5	0.1	200	**57**	67		
				148	47	**57**	1.35	1.375
0.2	2	0.32	0.1	180	**52**	62		
				133	43	**52**	1.35	1.420
0.1	1.5	0.58	0.2	150	**59**	65		
				128	54	**59**	1.17	1.217
0.05	1.25	0.77	0.2	200	**54**	55		
				189	52	**54**	1.06	1.083
0.02	1.10	0.9032	0.2	200	**52**	50		
				207	53	**52**	0.97	0.996

Z tabeli 2 wynika, że efektywności empiryczne zgadzają się niemal idealnie z $\mathcal{E}_{TV}^P$ i dla rozkładów leżących na ścieżce relatywnie daleko od $P_{1\,1}$ efektywność $e_{TV}^P(\{P_{\gamma_1(s)}\}) = 0.9375$ nie odzwierciedla empirycznego zachowania się testów. Tylko dla alternatyw bardzo bliskich $P_{1\,1}$, $e_{TV}^P(\{P_{\gamma_1(s)}\})$ ma dobrą interpretację empiryczną. Ale wtedy obie efektywności różnią się niewiele. Jednak nawet w tym przypadku efektywności empiryczne są bliższe $\mathcal{E}_{TV}^P$ niż e_{TV}^P.

Elementarne obliczenia dają

$$\mathcal{E}_{TV}^P(P_{p_1(s)\,q_1(s)}) = \frac{5}{12}\left(\frac{4p+5q+1+o(s)}{3(p+q)+o(s)}\right)^2.$$

Stąd $\lim\limits_{s\to 0^+} \mathcal{E}_{TV}^P(P_{p_1(s)\,q_1(s)}) = e_{TV}^P(\{P_{\gamma_1(s)}\})$ co widać w ostatniej kolumnie tabeli 2.

Ponieważ w powyższym przykładzie konieczne było mieszanie rozkładów z $P_{1\,1}$, rozważymy dwie inne ścieżki dane przez krzywe $\gamma_2(s) = (1+2s+s^2, 1+s+s^2, 1)$ oraz $\gamma_3(s) = (1-s/2+s^2/2, 1-2s/3, 1)$. Łaczą one odpowiednio $P_{1\,1}$ z P_{43} i $P_{1\,1}$ z $P_{1\,1/3}$ bez mieszania z $P_{1\,1}$. Analogiczne obliczenia z użyciem wzorów (4) i (5) dają dla $\gamma_2(s)$: $\mu'_V(0) = 1/4$, $\mu'_T(0) = 1/6$ i w rezultacie $c_V^P = 3/4$, $c_T^P = 5/16$, $e_{TV}^P(\{P_{\gamma_2(s)}\}) = 5/12 \approx 0.4167$. Natomiast dla $\gamma_3(s)$ odpowiednio: $\mu'_V(0) = 1/24$, $\mu'_T(0) = 2/27$ oraz $c_V^P = 1/48$, $c_T^P = 5/81$, $e_{TV}^P(\{P_{\gamma_3(s)}\}) = 80/27 \approx 2.963$.

Wybierzmy po 5 punktów na tych ścieżkach, kładąc $s = 1, 0.5, 0.2, 0.1, 0.05$. W tabeli 3 podajemy efektywności empiryczne dla drugiej ścieżki. W tym przypadku nie jest potrzebne mieszanie z $P_{1\,1}$, aby moc znalazła się w środkowym zakresie dla prób o umiarkowanej liczebności. Zaznaczamy to w tabeli w kolumnie ε.

Tabela 3. Efektywności empiryczne testu T względem V dla wybranych rozkładów na ścieżce $\{P_{\gamma_2(s)}\}$. $\alpha = 0.05$, 100 000 MC.

alternatywa					test		efektyw.	
s	$p_2(s)$	$q_2(s)$	ε	n	V	T	empiryczna	$\mathcal{E}_{TV}^P$
1	4	3	1	50	**57**	05		
				497	100	**57**	0.101	0.104
0.5	2.25	1.75	1	70	**59**	18		
				290	100	**59**	0.241	0.250
0.2	1.44	1.24	1	200	**58**	27		
				582	95	**58**	0.344	0.354
0.1	1.21	1.11	1	600	**58**	29		
				1600	92	**58**	0.375	0.387
0.05	1.1025	1.0525	1	2000	**56**	30		
				5015	89	**56**	0.399	0.402

W kolejnej tabeli podajemy efektywności empiryczne dla trzeciej ścieżki. Dla dwóch ostatnich wartości wzięto 10000 powtórzeń MC, a w pozostałych przypadkach 100 000 powtórzeń.

Tabela 4. Efektywności empiryczne testu T względem V dla wybranych rozkładów na ścieżce $\{P_{\gamma_3(s)}\}$. $\alpha = 0.05$.

alternatywa					test		efektyw.	
s	$p_3(s)$	$q_3(s)$	ε	n	V	T	empiryczna	$\mathcal{E}_{TV}^P$
1	1	0.3333	0.2	100	**53**	64		
				73	44	**54**	1.37	1.437
0.5	0.875	0.6667	1	70	**62**	74		
				49	50	**62**	1.43	1.496
0.2	0.92	0.8667	1	1000	**50**	72		
				535	33	**50**	1.87	1.936
0.1	0.955	0.9333	1	7000	**51**	79		
				3120	30	**51**	2.24	2.295
0.05	0.97625	0.9667	1	35000	**48**	81		
				13650	26	**48**	2.56	2.58

Wyniki przedstawione w tabelach 3 i 4 potwierdzają spostrzeżenia poczynione dla ścieżki $\{P_{\gamma_1(s)}\}$. Widać, że efektywność Pitmana istotnie zależy od ścieżki i wartości znacznie różnią się między sobą (w naszych przykładach: 0.9375, 0.4167, 2.963). Co więcej, ich interpretacja empiryczna jest poprawna tylko dla alternatyw leżących na danej ścieżce i odpowiadających bardzo małym s. Natomiast efektywność $\mathcal{E}_{TV}^P$ dla ścieżek liniowych ma dobrą interpretację empiryczną w każdym punkcie ścieżki.

Rozważmy jeszcze jedną ścieżkę określoną przez krzywą $\gamma_4(s) = (1+s, 1+0.5s-1.18s^2, 1)$. Krzywe $\gamma_3(s)$ i $\gamma_4(s)$ są styczne w $s=0$ do prostej o równaniu $p-2q+1=0$. Podobne obliczenia dają $e^P_{TV}(\{P_{\gamma_4(s)}\}) = 5/12$. Ścieżka $\{P_{\gamma_1(s;6,4)}\}$ przecina się z $\{P_{\gamma_4(s)}\}$ dla rozkładu $P_{2\,0.32}$. Można mu więc przypisać liczby $5/12$ oraz $15/16$ jako efektywności (teoretyczne). Jednak obie liczby niewiele mają wspólnego z efektywnością empiryczną wynoszącą 1.35 (por. tabela 2). W tabeli 5 przedstawiamy efektywności empiryczne dla $\{P_{\gamma_4(s)}\}$ dla kilku wartości s. Także w tym przykładzie efektywności empiryczne są lepiej przybliżane przez $\mathcal{E}^P_{TV}$ niż przez e^P_{TV} wynoszącą $5/12$.

Ścieżka $\{P_{\gamma_4(s)}\}$ przecina się ze ścieżką $\{P_{\gamma_5(s)}\}$ wyznaczoną przez odcinek liniowy $\gamma_5(s) = (1+s, 1, 1)$ dla rozkładu $P_{84/59\,1}$. Mamy $e^P_{TV}(\{P_{\gamma_5(s)}\}) = 20/27 \approx 0.741$ oraz $e^P_{TV}(\{P_{\gamma_4(s)}\}) = 5/12$ i obie te liczby możnaby przypisać temu rozkładowi jako efektywność. Natomiast, $\mathcal{E}^P_{TV}(P_{84/59\,1}) \approx 0.835$, a efektywność empiryczna wynosi 0.800 i jest gorzej przybliżana przez efektywności teoretyczne dla obu ścieżek niż przez $\mathcal{E}^P_{TV}$.

Tabela 5. Efektywności empiryczne testu T względem V dla wybranych rozkładów na ścieżce $\{P_{\gamma_4(s)}\}$. $\alpha = 0.05$, 100 000 MC.

alternatywa					test		efektyw.	
s	$p_4(s)$	$q_4(s)$	ε	n	V	T	empiryczna	$\mathcal{E}^P_{TV}$
0.5	1.5	0.955	0.5	100	**61**	56		
				116	67	**61**	0.862	0.900
0.2	1.2	1.0528	1	250	**56**	40		
				405	74	**56**	0.617	0.637
0.1	1.1	1.0382	1	1300	**56**	36		
				2480	81	**56**	0.524	0.536

Prawdziwy (nieznany) rozkład $P \neq P_{1\,1}$ (przy prawdziwości H_1) leży na wielu ścieżkach. Nie można mu zatem przypisać jednej liczby interpretowanej jako efektywność i rozumianej jako iloraz liczebności prób potrzebnych do osiągnięcia tej samej mocy. Nawet dla alternatyw bliskich $P_{1\,1}$ (w sensie odległości Hellingera) efektywność Pitmana może znacznie odbiegać od efektywności empirycznej, gdyż zależy to od przebiegu krzywej (ścieżki) i wielkości parametru s odpowiadającego temu rozkładowi na danej ścieżce. Jest tak, gdy krzywa przebiega blisko $P_{1\,1}$ w sensie odległości Hellingera dla dużych wartości parametru s. Na przykład, dla krzywej $\gamma_6(s) = (1-s+11s^2/10, 1-2s+2s^2, 1)$ mamy $e^P_{TV}(\{P_{\gamma_6(s)}\}) = 5/3$, ale dla $s=1$ mamy $P_{\gamma_6(1)} = P_{1.1\,1}$ oraz $H(P_{1.1\,1}, P_{1\,1}) = 0.048$ i empiryczną efektywność 0.735 bliską $\mathcal{E}^P_{TV}(P_{1.1\,1}) \approx 0.765$.

Weźmy jeszcze jedną ścieżkę wyznaczoną przez $\gamma_7(s) = (2+s, 1+s, s)$. Dla dowolnego

Tabela 6. Efektywności empiryczne T względem V dla wybranych rozkładów na ścieżce $\{P_{\gamma_7(s)}\}$. $\alpha = 0.05$, 100 000 MC.

alternatywa					test		efektyw.	
s	$p_7(s)$	$q_7(s)$	ε	n	V	T	empiryczna	$\mathcal{E}^P_{TV}$
1	3	2	1	30	64	29		
				76	98	64	0.39	0.417
0.5	2.5	1.5	0.5	80	63	45		
				127	81	63	0.63	0.651
0.2	2.2	1.2	0.2	300	55	47		
				380	63	55	0.79	0.817
0.1	2.1	1.1	0.1	1000	54	48		
				1205	60	54	0.83	0.876
0.05	2.05	1.05	0.05	4000	55	50		
				4440	59	55	0.90	0.907

$s_n \to 0$ mamy ciąg alternatyw postaci $(1-s_n)P_{1\,1} + s_n P_{2+s_n\,1+s_n}$. Każdemu s odpowiada teraz inna alternatywa w mieszance. Ciąg gęstości rozkładów $P_{2+s_n\,1+s_n}$ jest jednostajnie ograniczony i jednostajnie odcięty od 0 i jest zbieżny do gęstości rozkładu $P_{2\,1}$. Efektywność Pitmana dla tej ścieżki wynosi $e^P_{TV}(\{P_{\gamma_7(s)}\}) = 15/16$ i jest równa $\mathcal{E}^P_{TV}(P_{2\,1})$ dla rozkładu granicznego $P_{2\,1}$. Jednak znowu efektywności empiryczne są dla każdego n bliższe efektywnościom $\mathcal{E}^P_{TV}(P_{2+s_n\,1+s_n})$ niż $e^P_{TV}(\{P_{\gamma_7(s)}\})$ co widać w tabeli 6. Łatwo sprawdzić, że $\mathcal{E}^P_{TV}(P_{2+s_n\,1+s_n}) \to 15/16 = e^P_{TV}(\{P_{\gamma_7(s)}\})$ gdy $n \to \infty$, a z tabeli 6 widać, że efektywności empiryczne również dążą do 15/16 gdy $s \to 0$.

Wniosek. Interpretacja empiryczna efektywności Pitmana dla dowolnych ścieżek napotyka na trudności. Natomiast, dla ścieżek liniowych efektywność Pitmana dobrze przybliża empiryczną efektywność względną.

Literatura

Lehmann, E. L. i Romano, J. P. (2008), *Testing Statistical Hypotheses*, Springer Texts in Statistics, Springer, New York, wyd. 3.

Nikitin, Y. (1995), *Asymptotic Efficiency of Nonparametric Tests*, Cambridge University Press, Cambridge.

Noether, G. E. (1955), On a theorem of Pitman, *Ann. Math. Statist.*, **26**, 64-68.

Rothe, G. (1981), Some properties of the asymptotic relative Pitman efficiency, *Ann. Statist.*, **9**, 663-669.

Serfling, R., J. (1980), *Approximation Theorems of Mathematical Statistics*, Wiley, New York.

Dowód twierdzenia. Ustalmy $0 < \alpha < \beta < 1$ i ciąg $s_n \to 0^+$ i oznaczmy przez $t_{\alpha n}, v_{\alpha n}$ dokładne wartości krytyczne obu porównywanych testów.

(i) Wykażemy, że $N_T(\alpha, \beta, P_{\gamma(s_n)}) \to \infty$, gdy $n \to \infty$.
Niech $p_0(x), p_s(x)$ oznaczają gęstości $P_{\gamma_0}, P_{\gamma(s)}$ względem λ. Oznaczmy $\kappa_{nT} = N_T(\alpha, \beta, P_{\gamma(s_n)})$. Dla czytelności będziemy opuszczać indeks T i pisać krócej κ_n. Przez p_{n0}, p_{ns_n} oznaczamy gęstość łączną próby z rozkładu odpowiednio $P_{\gamma_0}, P_{\gamma(s_n)}$. Dla $A_n = \{T_{\kappa_n} > t_{\alpha\kappa_n}\}$ mamy z nierówności Schwarza

$$\begin{aligned} 0 < \beta - \alpha &\leqslant \int_{A_n} (p_{\kappa_n s_n} - p_{\kappa_n 0}) d\lambda^{\kappa_n} \\ &= \int_{A_n} (\sqrt{p_{\kappa_n s_n}} - \sqrt{p_{\kappa_n 0}})^2 d\lambda^{\kappa_n} + 2\int_{A_n} (\sqrt{p_{\kappa_n s_n}} - \sqrt{p_{\kappa_n 0}})\sqrt{p_{\kappa_n 0}} d\lambda^{\kappa_n} \\ &\leqslant H^2(P^{\kappa_n}_{\gamma(s_n)}, P^{\kappa_n}_{\gamma_0}) + 2\sqrt{\alpha} H(P^{\kappa_n}_{\gamma(s_n)}, P^{\kappa_n}_{\gamma_0}). \end{aligned} \tag{7}$$

Gdyby κ_n zawierał podciąg ograniczony, to, z postaci odległości Hellingera dla produktów rozkładów tj. $H^2(P^{\kappa_n}_{\gamma(s_n)}, P^{\kappa_n}_{\gamma_0}) = 2 - 2(1 - H^2(P_{\gamma(s_n)}, P_{\gamma_0})/2)^{\kappa_n}$, prawa strona (7) byłaby zbieżna do zera dla tego podciągu, co przeczyłoby wyborowi α i β. Zatem $\kappa_n \to \infty$.

(ii) Dla testu T mamy $P^{\kappa_n}_{\gamma_0}(T_{\kappa_n} > t_{\alpha\kappa_n}) \leqslant \alpha \leqslant P^{\kappa_n}_{\gamma_0}(T_{\kappa_n} \geqslant t_{\alpha\kappa_n})$. Ponieważ $G(x)$ jest rosnąca i ciągła oraz $0 < \alpha < 1$, to z (1) wynika

$$\frac{t_{\alpha\kappa_n} - \sqrt{\kappa_n}\mu_T(0)}{\sigma_T(0)} \to G^{-1}(1-\alpha) = z_\alpha.$$

Zatem $t_{\alpha\kappa_n} = \sqrt{\kappa_n}\mu_T(0) + \sigma_T(0) z_\alpha + o(1)$.

(iii) Oznaczmy $z_\beta = G^{-1}(1-\beta)$. Pokażemy, że $s_n\sqrt{\kappa_n}$ jest zbieżny do $(z_\alpha - z_\beta)/\sqrt{c^P_T}$, gdy $c^P_T > 0$, oraz do ∞, gdy $c^P_T = 0$.

Dla $c^P_T > 0$, przypuśćmy przeciwnie, że dla pewnego rosnącego ciągu liczb naturalnych k_n jest $s_{k_n}\sqrt{\kappa_{k_n}} \to C < (z_\alpha - z_\beta)/\sqrt{c^P_T}$ oraz κ_{k_n} jest rosnący. Z definicji κ_n

$$\beta \leqslant P^{\kappa_n}_{\gamma(s_n)}(T_{\kappa_n} > t_{\alpha\kappa_n}) = P^{\kappa_n}_{\gamma(s_n)}(T_{\kappa_n} > \sqrt{\kappa_n}\mu_T(0) + \sigma_T(0)z_\alpha + o(1))$$
$$= P^{\kappa_n}_{\gamma(s_n)}\left(\frac{T_{\kappa_n} - \sqrt{\kappa_n}\mu_T(s_n)}{\sigma_T(s_n)} > \frac{(\mu_T(0) - \mu_T(s_n))\sqrt{\kappa_n} + \sigma_T(0)z_\alpha + o(1)}{\sigma_T(s_n)}\right).$$

Stąd dla podciągu k_n

$$\beta \leqslant P^{\kappa_{k_n}}_{\gamma(s_{k_n})}\left(\frac{T_{\kappa_{k_n}} - \sqrt{\kappa_{k_n}}\mu_T(s_{k_n})}{\sigma_T(s_{k_n})} > -\frac{\mu_T(0) - \mu_T(s_{k_n})}{s_{k_n}}\frac{s_{k_n}\sqrt{\kappa_{k_n}}}{\sigma_T(s_{k_n})} + \frac{\sigma_T(0)z_\alpha}{\sigma_T(s_{k_n})} + o(1)\right). \quad (8)$$

Określmy ciąg ϑ_n następująco: $\vartheta_{\kappa_{k_n}} = s_{k_n}$ oraz $\vartheta_j = s_j$ dla $j \neq \kappa_{k_n}$. Wtedy $\vartheta_n \to 0$ i z (2) zastosowanego do ϑ_n dla podciągu κ_{k_n} oraz z istnienia $\mu'_T(0)$, po przejściu do granicy w (8), dostajemy $\beta \leqslant 1 - G(-C\sqrt{c^P_T} + z_\alpha)$. To daje sprzeczność, gdyż $z_\alpha - C\sqrt{c^P_T} > z_\beta$.

Analogicznie,przypuśćmy, że dla pewnego rosnącego ciągu liczb naturalnych k_n jest $s_{k_n}\sqrt{\kappa_{k_n}} \to C > (z_\alpha - z_\beta)/\sqrt{c^P_T}$. Z minimalności κ_n mamy

$$\beta > P^{\kappa_n - 1}_{\gamma(s_n)}(T_{\kappa_n - 1} > t_{\alpha\kappa_n - 1})$$
$$= P^{\kappa_n - 1}_{\gamma(s_n)}\left(\frac{T_{\kappa_n - 1} - \sqrt{\kappa_n - 1}\mu_T(s_n)}{\sigma_T(s_n)} > -\frac{(\mu_T(0) - \mu_T(s_n))\sqrt{\kappa_n - 1} + \sigma_T(0)z_\alpha + o(1)}{\sigma_T(s_n)}\right).$$

Dla podciągu k_n

$$\beta \geqslant P^{\kappa_{k_n} - 1}_{\gamma(s_{k_n})}\left(\frac{T_{\kappa_{k_n} - 1} - \sqrt{\kappa_{k_n} - 1}\mu_T(s_{k_n})}{\sigma_T(s_{k_n})} > -\frac{\mu_T(0) - \mu_T(s_{k_n})}{s_{k_n}}\frac{s_{k_n}\sqrt{\kappa_{k_n} - 1}}{\sigma_T(s_{k_n})} + z_\alpha + o(1)\right). (9)$$

Określmy ciąg ϑ_n nastepująco: $\vartheta_{\kappa_{k_n} - 1} = s_{k_n}$ oraz $\vartheta_j = s_j$ dla $j \neq \kappa_{k_n} - 1$. Wtedy $\vartheta_n \to 0$ i z (2) zastosowanego dla podciągu $\kappa_{k_n} - 1$ po przejściu do granicy w (9), analogicznie jak powyżej, dostajemy $\beta \geqslant 1 - G(-C\sqrt{c^P_T} + z_\alpha)$, co daje sprzeczność z nierównością $z_\alpha - C\sqrt{c^P_T} < z_\beta$.

Jeśli $c^P_T = 0$, to przypuśćmy, że dla pewnego rosnącego ciągu liczb naturalnych k_n jest $s_n\sqrt{\kappa_n} \to C < \infty$. Powtarzając analogiczne rozumowanie jak w (8), dostajemy nierówność $\beta \leqslant 1 - G(z_\alpha)$, co również daje sprzeczność.

(iv) Tak samo jak w (iii) dowodzimy, że $s_n\sqrt{\kappa_{nV}} \to (z_\alpha - z_\beta)/\sqrt{c^P_V}$, gdy $c^P_V > 0$, lub ∞, gdy $c^P_V = 0$. Jeśli $c^P_T, c^P_V > 0$, to stąd i z (iii) natychmiast otrzymujemy

$$\frac{N_V(\alpha, \beta, P_{\gamma(s_n)})}{N_T(\alpha, \beta, P_{\gamma(s_n)})} = \frac{s_n^2\kappa_{nV}}{s_n^2\kappa_{nT}} \longrightarrow \frac{c_T}{c_V} = \left(\frac{\mu'_T(0)/\sigma_T(0)}{\mu'_V(0)/\sigma_V(0)}\right)^2.$$

Jeśli $c_T = 0, c_V > 0$, to $s_n\sqrt{\kappa_{nT}} \to \infty$, a $s_n\sqrt{\kappa_{nV}} \to (z_\alpha - z_\beta)/c_V$. Zatem $\kappa_{nV}/\kappa_{nT} = s_n^2\kappa_{nV}/s_n^2\kappa_{nT} \to 0$. Podobnie dla $c_T > 0, c_V = 0$ dostajemy $\kappa_{nV}/\kappa_{nT} \to \infty$. To kończy dowód twierdzenia. □

Uwaga 2. W dowodzie korzystaliśmy z własności, że dla liczebności próby $\kappa_{nT} = N_T(\alpha, \beta, P_{\gamma(s)})$ moc testu T wynosi co najmniej β oraz dla liczebności $\kappa_{nT} - 1$ moc T jest mniejsza od β. Wszystkie liczebności $\tilde{N}_n$ mające tę samą własność mają taką samą asymptotykę jak κ_{nT} (por. pojęcie ciągu β-PEF w pracy Rothe (1981), str. 663).

Uwaga 3. Rothe (1981) pokazał, że zbieżność mocy testu W do $\beta > \alpha$ dla ciągów $s_n \to 0$ określonej postaci uzupełniona dwoma warunkami pociąga zbieżność mocy do β dla wszystkich ciągów $s_n \to 0$ dla próby o liczebności $N_W(\alpha, \beta, P_{\gamma(s_n)})$ (czyli daje krok (iii) w powyższym dowodzie). Jednym z tych warunków jest ciągłość funkcji mocy względem s w punkcie $s = 0$ dla każdej ustalonej liczebności próby n (condition B, str. 665, Rothe (1981)). Dla przykładu rozważanego przez nas w rozdziale 2 ten warunek daje się dość łatwo sprawdzić, ale w ogólnym przypadku niekoniecznie. Manipulowanie podciągami w dowodzie kroku (iii) jest podobne do postępowania w dowodzie lematu Kallenberga, który podaje warunki wystarczające istnienia efektywności Kallenberga (efektywności pośredniej).